

GAZİANTEP UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCESJournal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Ortak Kimlik Hafızasının Oluşturulma Sürecinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları: Gümüşhane Örneği (1933-1940)

*Republic Day Celebrations in the Process of Creating a Common Identity Memory: The Case of Gümüşhane (1933-1940)*Uğur UÇAR^{a*}^a Öğr. Gör. Dr., Bayburt Üniversitesi, Aydıntepe Meslek Yüksek Okulu, Ortak Dersler Bölümü, Bayburt / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-4409-2627

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 7 Eylül 2023

Kabul tarihi: 11 Ekim 2023

Anahtar Kelimeler:

Cumhuriyet,

Milli Bayram,

Cumhuriyet Bayramı,

CHP,

Gümüşhane.

ÖZ

Milli Mücadele'nin başarılı bir şekilde sonuçlanmasının ardından Türk Devleti'nin siyasi rejiminin adı 29 Ekim 1923 tarihinde konulmuştur. Cumhuriyet, sadece bir devlet şeklini değil aynı zamanda Anadolu İhtilali ile ilk yapraklarını açan Türk tarihinin temelini oluşturmaktadır. Cumhuriyet, Türk milletinin hem siyasi rejimi hem de yaşama iradesidir. Bu durumun en önemli göstergesi ise Cumhuriyet'in ilanının bayram olarak kutlanmasıdır. Cumhuriyet'in ilanı kutlama törenleri hem yurtiçinde hem de yurtdışı temsilciliklerinde büyük bir coşku içerisinde gerçekleşmiştir. Gümüşhane'de de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları halk tarafından bayram havasında kutlanmıştır. Cumhuriyet kutlamaları, genel merkez tarafından belirlenen program dâhilinde gerçekleşmiş ve bu törenler inkılapların yerleşmesi hususunda çok önemli görevleri yerine getirmiştir. Bu kutlamalar ile Cumhuriyet'in önemi her kesimden halka anlatılarak halkın yeni siyasi rejim hakkında bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Böylece bayram kutlamaları, halkın kaynaşması ve milli değerleri yakından tanıyarak benimsemesi için en iyi araç görevini üstlenmiştir. Gümüşhane'de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları toplumsal birlikteliği sağlayarak ortak bir kimlik hafızası oluşturmuştur. Bahse konu olan kutlamalar sayesinde siyasi rejime karşı halkın duyguları güçlendirilmiştir. Bu çalışmada 1933-1940 yılları arasında Gümüşhane'de gerçekleştirilen Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ele alınmaktadır. Çalışmanın hazırlanmasında belirlenen tarihler arasında Gümüşhane'de yayınlanan yerel gazeteden, Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden, süreli yayınlardan, telif ve tetik eserlerden yararlanılmıştır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: September 7, 2023

Accepted: October 11, 2023

Keywords:

Republic,

National Day,

Republic Day,

Republican People's Party,

Gümüşhane.

ABSTRACT

After the successful realization of the National Struggle, the political regime of the Turkish State was named on October 29, 1923. The Republic is not only a form of state, but also forms the basis of Turkish history, which opened its first leaves with the Anatolian Revolution. The Republic is both the political regime and the will to live of the Turkish nation. The most important indicator of this situation is the celebration of the Republic Declaration as a holiday. The celebration ceremonies for the proclamation of the Republic were held with great enthusiasm both in the country and in the foreign representatives. Gümüşhane, the Republic Day celebrations were celebrated by the people in a festive atmosphere. The celebrations of the Republic took place within the program determined by the headquarters and these ceremonies fulfilled very important tasks in the establishment of the revolutions. With these celebrations, the importance of the Republic was explained to people from all walks of life and the people were informed about the new political regime. Thus, holiday celebrations have served as the best tool for the people to mingle and to get to know and adopt national values closely. The Republic Day celebrations in Gümüşhane have created a common identity memory by ensuring social cohesion. To these celebrations, the feelings of the people against the political regime were strengthened. In this study, the Republic Day Celebrations held in Gümüşhane between 1933-1940 are discussed. In the preparation of the study, the local newspaper published in Gümüşhane, the Republic Archive of the State Archives, periodicals, copyrighted and research works were used between the dates determined.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: ugurucar@bayburt.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

The process of national structuring that came with the current of nationalism, the new order that emerged with the empires leaving their powers to the national states, which is the biggest obstacle in front of it, the new stability, the flags, anthems and national days that he sees as an expression of proving himself and imposing himself on the people, have an important place in the structuring of nation states. As a requirement of a national structure, the effort to protect and strengthen the system, which is tried to be created by celebrating the values and victories of the society on certain days and times, has manifested itself with the celebration of official days and ceremonies. New regimes and political structures have led to the formation of the cultural structure with public entertainment and ceremonies, which are the expression of the efforts to formalize the acceptance of innovations by the society along with the effort to express the change of the order.

Societies have special days in their history that they consider important. The important developments in the process of the establishment of the new Turkish State brought about new celebrations. The celebration of the proclamation of the Republic, one of the symbols of the nation-state, as a holiday constitutes an important stage in the history of the Republic of Turkey. In particular, the use of the holiday phenomenon as an ideological device should be considered as a move of the republican administration towards the concept of society. The process, which first started upon the proclamation of the Republic, began to be organized in official ceremonies both at home and in foreign representations since 1925.

Republic Day is a holiday that has an important place among our national holidays. For this reason, a decree was issued in 1924 to celebrate the Republic Day with a special ceremony. While the holiday was celebrated with great enthusiasm in the big centers, care was taken to make the holiday celebrations with the same enthusiasm in the provinces. In the holiday programs in the big centers, official parades and martyrdom visits were generally made. In addition to these, different activities were organized to ensure that the holidays passed with great enthusiasm. The government undertook the task of carrying out the preparations for the tenth anniversary of the Republic Day, and a law called "The Law on the Celebration of the Tenth Anniversary of the Proclamation of the Republic" was submitted to the Presidency of the Grand National Assembly on 9 June 1933 by a group of deputies in order to ensure the orderly conduct of the celebrations to be held throughout the country and the law was adopted.

Mustafa Kemal Pasha, who knew that in order for the state to live forever after the proclamation of the Republic, it was necessary to take firm steps both internally and externally, and while pursuing a policy of friendship and peace with other states abroad, he attached importance to the education of individuals and society connected to the republic at home. For this reason, the integrative effect of the holidays was used to ensure national unity and solidarity, and great importance was attached to the national holiday celebrations held throughout the country, especially the republic day celebrations. The celebrations of the Republic in Gümüşhane have created a common identity memory by providing social unity. Thanks to these celebrations, the people's feelings towards the political regime have been strengthened. On the occasion of the Republic celebrations, the revolutions were effectively explained to the people and the people were informed about the innovations. With these celebrations, the Republican administration had the opportunity to show its most productive works in the East. In order for this long-neglected land of heroes to take on a civilized guise and appear with a modern face, the Republican regime continued its activities materially and spiritually. Eid celebrations have served as the best tool for the people to unite and to get to know and adopt national values closely. The citizens of Gümüşhane, who embraced the Republic with all their consciousness and walked on that path with deep feelings, gave due value to the virtue of the Republic.

October 29 has the importance to be a permanent source of strength and power in the eternal life of the Turkish nation and has a great exemplary importance for the new generations that will follow each other. For this reason, in the speeches made in the public tribunes, the period before the Republic, the establishment process of the new state and the developments recorded with the Republic were generally explained to the people in detail. The celebration activities were carried out in synchronization with the Halkevi, the cultural arm of the CHP in the province. The Republic Day celebrations in Gümüşhane took place between 1933 and 1940 in an enthusiastic atmosphere where the participants were intense. The celebrations were carried out within the framework of the program sent by the Ankara headquarters. With the great interest of non-governmental organizations, tradesmen's organizations, students, public officials and the public, holiday celebrations took place in the ceremony and the values of the Republic were adopted by the people. Among the celebrations, especially since it was the tenth year of the Republic, the celebrations of 1933 were performed with special importance. The participation rate in the holiday preparations and ceremony held in Gümüşhane was very high.

In this study, it was tried to determine how the Republic Day celebrations were held in Gümüşhane between 1933-1940, the content of the programs and the interest of the public in the celebrations. In addition, in the study, the effect of the Republic Day celebrations in Gümüşhane on the public was tried to be revealed. This study has been prepared by using the archive, the records of the Turkish Grand National Assembly, the local newspaper published in Gümüşhane, periodicals, copyright and research works.

Giriş

Bayramlar, toplumların hayatında önemli addedilen günlerdir. Bu günlerde yaşanan heyecanın önemi insanların yaşantılarına yön vermektedir. Şöyle ki bu günler toplumların ahlâk anlayışları ile orantılı olmakla birlikte bazı toplumlarda ertelenmesi hoş karşılanmayan alışkanlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bayramlar, toplumların yaşantılarında manevi unsuru yüksek olan günlerdir (Erdem, 1992, s. 257-259). Manevi unsurlara da ideolojiler yön vermektedir. İdeoloji, toplumsal formasyonu meydana getiren üç ana (ekonomik, politik ve ideolojik) düzeyden biridir. Toplumsal formasyonun pratikleri içinde insanların oynayacakları rollerde belirlenmiştir. Buradan hareketle toplumsal düzey, bir pratiğe bağlıdır. İdeolojik pratikte insanın kendi hayatıyla özdeşleşen düşünceleri, alışkanlık haline gelerek süreklilik arz etmektedir. İşte ideoloji, toplumsal ilişkilerin taşıyıcısı olan bireyleri, bu ilişkilerin öznesi haline getirmektedir (Althusser, 2002, s. 7-10). Amaç ise toplumların duygularını harekete geçirerek geçmişle bütünleşmesini sağlayıp olguların zihinlerde kalıcılığını sağlamaktır (Abdülaziz Bey, 2002, s. 3).

Fransız İhtilali ile özdeşleşen milliyetçilik akımının benimsenmesiyle birlikte millî devletler kurulmaya başlamıştır. Millî devletler kendi kurdukları siyasi yapılarını korumak ve güçlendirmek için birtakım uygulamaları da hayata geçirmişlerdir (Çakmak, 2010, s. 88). Millî devlet oluşturma idealinde öncelikle söz konusu topluluğa ait bir “mekân” (vatan/yurt) tasavvurunun ulus devlet bağlamında kurgulanmasını ve kurgulanan mekâna yönelik bağlılık duygusunu ve bu duygunun da uyarılmasını gerektirir (Üstel, 2008, s. 156). Millî devletler bir taraftan yeni semboller ile toplumda millî kimliği oluşturmaya çalışırken, diğer taraftan da eşitsizlik, gerilim ve çatışmaları “gururda ve tasada ortaklık ve millî birlik” adı altında ortadan kaldırmaya çalışmışlardır (Özbudun, 1995, s. 39).

Ulus devlet yapılanmalarının toplum üzerindeki tezahürlerinden biri de millî bayram olgusudur. Millî bayramlar, toplumun ulusal düzeyde birlik ve beraberliğini göstermesi ve ortak birliktelik oluşturmaya açısından önemlidir (İlyas, 2018, s. 202). Buradan hareketle millî bir yapının doğal sonucu olarak toplumsal değerlerin ve önemli olayların belirli günlerde anılmasıyla birlikte, sistemi koruma ve güçlendirme isteği, resmî gün ve törenlerin kutlanmasını zorunlu kılmıştır (Bolat, 2012, s. 9-10).

Toplumlar zamanla bayram kutlamalarında kendi tarihlerinde önemli gördükleri özel günlerin kutlanmasını daha anlamlı hale getirerek benimsemiştir (Elmacı ve Şeneken, 2017, s. 16-17). Bunlar arasında millî marşlar ve resmî günler önemli bir yere sahiptir (Altan, 2021, s. 84). Bu özel günler, yeni kurulan devletlerde yönetim ve halk arasında kaynaşmayı sağlayan önemli olgulardır. Bahse konu olan millî günlere ait kutlamalar, genellikle devletlerin kuruluş günü ya da siyasi tarihlerinde yer etmiş önemli addedilen olayların zihinlerde yer ederek gelecek kuşaklara aktarılması için yapılmaktadır (Demir, 2015, s. 39). Bundan dolayı devletler açısından özel günlerin kutlanması bireylerin ortak kimlik ve kültür etrafında birleşmesine de katkı sağlamaktadır (Aydın, 2019, s. 1328).

Saltanatın kaldırılması, yeni kurulan Türk devletinin rejim değişikliğine gidileceğine işaret etmektedir (Türkmen ve Dalan, 2021, s. 656). Türk inkılâbının en önemli reform hareketlerinden biri olan Saltanatın kaldırılması, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin millîleşme ve modernleşme yönünde attığı radikal bir adımdır (Ünüvar ve Kellecioğlu, 2016, s. 173). Yine bu doğrultuda Millî Mücadele döneminde TBMM'nin açılması Türkiye'de yeni bir siyasi dönemin başlayacağına dair en büyük işarettir (Doğan, 2013, s. 109). Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'den sonra en yakın arkadaşlarına hükümet şeklinin Cumhuriyet olacağını dile getirmişti (Kansu, 2022, s. 35-36). Daha sonraki süreçte de İstanbul'da Ali Rıza Paşa gibi ileri görüşlü devlet adamları Cumhuriyet'in ilan edileceğini önceden tahmin etmişlerdi

(Jaschke, 1973, s. 475). Türkiye’de millî egemenliğe dayalı rejimin hayata geçirilmesiyle birlikte 29 Ekim bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır (İleri, 2015, s. 140). Böylece kutlamalar Cumhuriyet’in değerlerinin anlaşılması açısından çok önemli yere sahiptir (Milliyet, 29 Ekim 1933, s. 3).

İstiklal Harbi’nin başarılı bir şekilde sonuçlanmasının ardından millî egemenliği tesis etmek için yaşanan gelişmeler resmî bayram geleneğinin oluşmasında etkili olmuştur. Bu gelişmeler arasında bulunan Cumhuriyet’in ilanı, Türkiye Cumhuriyeti için önemli mihenk taşlarının başında gelmektedir (Evcin, 2022, s. 76-77). Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet’in önemini şu sözlerle özetlemiştir: “*Milletimiz haiz olduğu evsaf ve liyakatini hükümetinin yeni ismi ile, medeniyet cihanına daha çok kolaylıkla göstermeye muvaffak olacaktır. Milletın teveccühünü daima istinat noktası telakki ederek hep beraber ileriye gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır*” (Hakimiyeti Milliye, 29 Ekim 1933, s. 2). Cumhuriyet rejimini halkın yakından tanıyıp benimsemesi için bu değerlerin halka ulaştırılması gerekiyordu. Bunun için kutlamalar bu aşamada önemli bir yere sahiptir.

1923 yılından itibaren inkılâpların halka benimsetilmesi ve halkın bu konuda bilgilendirilmesi için Tek Parti ile özdeşleşen yıllarda birçok propaganda hayata geçirilmiştir (Şavklı ve Ertem, 2019, s. 201). Özellikle sosyal içerikli sayılabilecek etkinliklere daha fazla önem verilmiş ve bunlardan bazıları günümüze kadar süregelmiştir (Tekeli, 1997, s. 2-3). Söz konusu etkinliklerden Cumhuriyet Bayramı kutlamaları millî devletin siyasi ve ideolojik yönünü ele aldığı için büyük halk kitlelerine hitap etmektedir (Karpas, 2010, s. 98-99). Bundan dolayı bu kutlamalar ideolojik boyutları yüksek olan resmî nitelikli önemli organizasyonlardır (Yuca, 2015, s. 202). Buradan hareketle resmi bayramlar Türk toplumu için ideolojik bir pratiğin çıktısı olarak kabul görmektedir. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının bu anlamda pratiğe dönüşerek bir asırdır ortak kimlik hafızasının oluşmasında önemli katkıları bulunmaktadır.

Türk milleti, 1933 yılında Türkiye’nin Cumhuriyet rejimi altında onuncu yılını yaşamının mes’utluğu içerisinde (Cumhuriyet, 29 Ekim 1933, s. 7). Yeni rejimle birlikte modernleşme için gerekli olan uygulamalar aracılığıyla toplumsal bütünlüğün sağlanması hususunda Cumhuriyet’in ilk on yılında önemli gelişmeler kaydedilmiştir (Eroğlu, 1989, s. 4-5). Bu uygulamalar arasında bulunan kutlamalar, büyük halk kitlelerine ve özellikle genç nesillere yeni devletin mazisini anlatarak onlarda ulusal değerlerin benimsenmesi amaçlamıştır (Ahmad, 2011, s. 79-82). Bu amacın gerçekleşmesi için düzenlenen bayram kutlamalarında modern yaşamın göstergesi olan balo, konferans ve çeşitli eğlence araçlarının kullanılmasına özen gösterilmesi için yoğun mesai harcanmıştır (Zürcher, 2009, s. 253-256). CHF’nin yönetimde olduğu tek parti döneminde uyguladığı bu etkinlikler sayesinde yurt genelinde resmî ideolojinin yayılması sağlanmış, böylece kutlama ve çeşitli diğer resmî uygulamaların artırılmasına özen gösterilmiştir (Elmacı, 1998, s. 53-54).

Bu çalışmada Gümüşhane’de yapılan (1933-1940) Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ele alınacaktır. Çalışmada sınırlamaya gidilmesinin en önemli sebebi ise kutlamalara ait arşiv kaynaklarının bu yönde olmasından ileri gelmektedir. Ulusal basında Gümüşhane özelinde kutlamalara ait bilgilerin yok denecek kadar az olması, o dönemde yerel basının da 1930’dan sonra yayın hayatına başlaması verilerin kısıtlı olmasına sebep olmuştur. Detaylı arşiv taraması yapılmış ve belirlenen (1933-1940) tarihler arasındaki bilgilere ulaşılmıştır.

Türkiye’de Cumhuriyet’in Bayram Olarak Kutlanmaya Başlanması

Cumhuriyet’in bayram olarak kabul edilmesinden önce 1924 yılında 29 Ekim’in özel bir merasimle kutlanması için bir kararname yayınlanmıştır (Öztürk, 2015, s. 586-587). Bir yıl

sonra ise tüm yurttta Cumhuriyet'in bayram olarak kutlanması için 19 Nisan 1925 tarihinde TBMM'de oturum açılmıştır. Ali Fethi Okyar tarafından verilen kanun teklifinde her milletin kendisi için özel günlerin millî bayram olarak kabul edilerek yurtiçinde ve yurtdışında kutlandığına vurgu yapılmaktadır. Ali Fethi Bey, Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim'in Türk inkılabı için adeta mihenk taşı konumunda olduğunu ve bugünün bayram olarak kutlanmasını teklif etmiştir (TBMM Z. C., Devre 2, İctima Yılı 3, C. 18, Birleşim 106, 19 Nisan 1925, s. 156-160). Yapılan teklif mecliste kabul edilmiş ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı olarak kutlanmaya başlamıştır (BCA, 30-18-1-1/12-75-6).

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in Türkiye'de siyasi rejim olarak ilan edilmesi ülkenin her yerinde 101 pare top atışı ile gerçekleşmiştir (Doğaner, 2007, s. 120). Böylece inkılabları çatısı altında bulunduran Cumhuriyet ilk kez bayram havasında kutlanmıştır (BCA, 30-18-1-1/12-75-6). Cumhuriyetin ilanından bir yıl sonra 29 Ekim için özel olarak kutlama yapılmasına dair meclis kararnamesi hazırlanmış ve buna uygun program düzenlenmiştir (Düster, 3. Tertip, C. 5, 26 Teşrin-i Evvel 1340, s. 1246). Cumhuriyet'in benimsenmesini sağlayarak değerlerini korumak ve inkılabların halk tarafından kabul görmesine aracı olmak için Cumhuriyet Bayramı Kanunu ile birlikte kutlamalar düzenli hale gelmiştir (Çoban, 2019, s. 166). Cumhuriyet Bayramı etkinliklerinden onuncu yıl kutlamalarına ayrı bir önem verilmiştir (Akşam, 29 Ekim 1933, s. 1). VI. İnönü hükümeti, Cumhuriyet'in ilk on yılında yeni siyasi rejimin halk tarafından benimsenerek kabul görmesi, yapılan köklü değişimlerin hayata geçirilmesi ve Türk milletinin muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkarılması için yoğun bir mesai harcamıştır. Bu gelişmeler arasında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları önemli bir yere sahiptir (Haykır, 2021, s. 1356).

CHF, bir yandan Cumhuriyet ve inkılabın anlamını öte yandan da on yıllık Cumhuriyet'in yeni siyasi rejime getirdiği köklü ve modern değişimleri Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle yurtiçinde ve dış temsilciliklerde anlatacak programlar düzenlenmiştir (Vakit, 29 Ekim 1933, s. 1). CHF, Cumhuriyet'in ve inkılabın heyecanı içerisinde millî bayramı yaşayacak olan halk kitlelerine bu önemli günü halka anlatmak için büyük hazırlık gerçekleştirmiştir (Son Posta, 29 Ekim 1933, s. 4). İnkılab bilgisine sahip birçok aydın, kendi bilgileriyle halka telkin etmek istedikleri inkılabı, istiklali ve Cumhuriyet'i tanıtır sevdiyecek güzel duygulara sahiptir. Cumhuriyet Bayramı için komisyon tarafından hazırlanan programda on yıllık Cumhuriyet'in getirdiği yeniliklere ait detaylı bilgiler mevcuttur. CHF, bütün bunları mütalaa ederek Cumhuriyet Bayramı'nı fikir yönünden desteklemek için fırka teşkilatı olan bütün vilayet ve kaza merkezlerinde halk kürsüleri açmaya karar vermiştir (BCA, 490-1-0-0/2-9-12).

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için İçişleri, Millî Eğitim, Millî Savunma ve Dışişleri Bakanlıklarına, bilgi olarak da diğer bakanlıklara, Umumi Müfettişliklere ve bütün millî cemiyet genel merkezlerine resmî yazı gönderilmiştir. Bahse konu olan bu talimata göre görev dağılımı aşağıdaki gibidir:

1. Oluşturulacak kutlama komisyonlarında talimatta yazılı esasların bölgenin şartlarına göre tatbik etmek,
2. Talimatın vilayet merkezlerinde ve bağlı olan bütün teşkilatta uygulanmasını takip ve tanzim etmek,
3. Halkevleri ile eşgüdümlü olarak programlar düzenlemek,
4. Halk kürsülerini kurmak ve yönetmek (BCA, 490-1-0-0/3-13-26),
5. Fırka teşkilatı bulunan il ve ilçe merkezlerinde halkın kalabalık bir şekilde toplanabileceği yerlerde oluşturulacak halk kürsüleri bayramın başından sonuna kadar üç gün boyunca açık bulunacak,
6. Bu kürsüler halkın yürüyüşüne engel olmayacak şekilde tertip edilecek,

7. Halk kürsülerinde 18 yaşını doldurmuş herkes söz söyleme hakkına sahip olacak,
8. Her kürsü yerden en az yarım metre yükseklikte olacak ve kürsüye CHF Halk Kürsüsü levhası takılacak,
9. Halk kürsülerinde gerçekleştirilecek konuşma metinleri inkılâbın, Cumhuriyet'in ve istiklalin önemini ele alacak,
10. Kürsüyü bölge idare heyeti tarafından belirlenen üç kişi yönetecek (BCA, 490-1-0-0/2-9-12).

1935 yılına kadar kutlamalar resmî kabul, fener alayları ve resmî geçit şeklinde gerçekleşmiştir. 27 Mayıs 1935 tarihinde kabul edilen kanun ile bayramların kutlanmasında değişikliğe gidilmiştir (Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Resmî Gazete 3017, 1 Haziran 1935, Kanun No: 2739). Bu karara göre ülke içinde ve dışında sadece 29 Ekim gününde devlet adına tören yapılması kararlaştırılmıştır (Alpaslan, 2019, s. 226). 1934 yılında illere gönderilen Cumhuriyet'in yıldönümü kutlama talimatında; Cumhuriyet'in ilanı yıldönümlerinin bütün yurttan ve dış temsilciliklerinde derin izler bırakacak kadar coşkulu bir şekilde kutlanmasının inkılâpların gerçekleşmesi yönünde çok önemli bir adım olarak görülmektedir. Bunun için hükümet tarafından yapılacak çalışmalara CHF teşkilatları tarafından destek verilmesi üzerinde durulmaktadır (BCA, 490-1-0-0/17-88-4).

Bir diğer önemli husus ise günümüzde de uygulanan ve özellikle millî bayramlarda gerçekleştirilen temel atma, tesis, fabrika, köprü vb. açılışlarının 29 Ekim gününe kadar geçirdiği evreye vurgu yapılmaktadır. Bayram günü merasimin yapılacağı Cumhuriyet meydanları bayramdan bir süre önce temizlenerek kutlamaya hazır hale getirilmelidir. Yine bayramın nizamlı bir şekilde gerçekleşmesi için protokolün yerleri önceden belirlenmelidir. Cumhuriyet kutlamalarının renkli ve gösterişli olmasına da özen gösterilmelidir. Bunun için bayram gününde ve gecesinde şehir ve kasabalarda bütün resmî daireler, belediye ve özel idareler, okullar, deniz ve kara ulaşım araçları, istasyonlar, limanlar, spor kulüpleri, meydan ve caddeler bayraklarla donatılmalıdır. Süsleme için ise başta bayrak olmak üzere, yeşilli, kırmızı-beyaz kurdele, kısa söz ve levhalar kullanılmalıdır. Özellikle inkılâplarla ilgili kısa özlü sözler de meydanlara asılarak halk inkılâplara karşı bilgilendirilmelidir (BCA, 490-1-0-0/14-73-4).

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren millî bilincin oluşturulması için birçok uygulama hayata geçirilmiştir. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, yapılan reformlar hakkında halka detaylı bilgi vermek ve Cumhuriyet rejimini toplumun her kesimine benimsetmek için önemli bir araç olmuştur (Haykır ve Çevik, 2014, s. 334). Gümüşhane'de Cumhuriyet idaresinin onuncu yıldönümü etkinliklerinde; Türk inkılâbının temelleri, Cumhuriyet rejiminin önemi, faydaları ve geçen on yılda hayata geçirilen uygulamalar halka anlatılmıştır (BCA, 490-10-0-0/1150-36-1). Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında onuncu yıl için hazırlanan programlar örnek alınmıştır. Kutlama organizasyonlarında göze çarpan en önemli olay ise halkın bu etkinliklere yüksek oranda katılım göstermesidir. Yapılan bu kutlamalar, ulus devlet kimliğinin oluşmasında ve toplumun dönüşümünde önemli ve etkin bir rol oynamıştır (Afşar, 2022, s. 251).

Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında kart, telgraf ve mektup ücretlerinde indirimle gidilmiştir (Akşam, 12 Haziran 1933, s. 2). Millî Eğitim bakanlığı Cumhuriyet'in onuncu yıldönümünde dağıtılmak üzere 200.000 adet madalya yaptırmıştır. Bu madalyaların bir yüzünde Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kabartma resmî bulunurken, diğer yüzünde ise Türkiye Cumhuriyeti 1923-1933 ibaresi bulunmaktadır (Cumhuriyet, 5 Eylül 1933, s. 1). Yine bayram gününe istinaden Posta ve Telgraf İdaresi de özel posta pulları bastırmıştır. Bu pulların resimlerinin hazırlanması için bir yarışma düzenlenmiştir (Cumhuriyet, 27 Eylül 1933, s. 4). Posta Genel Müdürlüğü tarafından basılan pullar, sadece Cumhuriyet Bayramı günleri için hazırlanmıştır. Pullar seri olarak basılmış ve ücreti de 50 kuruş olarak belirlenmiştir (Narin, 2023, s.731). Pullardan bir tanesinde Türkiye'nin ziraat durumunu temsil eden bir görsel

bulunurken, diğer tarafında ise Gazi Mustafa Kemal'in fotoğrafı ve yanında barışı temsil eden defne dalı bulunmaktadır (Cumhuriyet, 17 Ekim 1933, s. 6). Özellikle onuncu yıl kutlamalarında etkinliğin gerçekleştiği yerlere "Cumhuriyet Meydanı" adının verilmesi için çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bütün il ve ilçelerdeki komitelere bu yönde resmî yazı gönderilerek meydanlara Cumhuriyet isminin verilmesi üzerinde durulmuştur (BCA, 490-1-0-0/1150-36-1). Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına büyük önem verilerek kapsamlı bir hazırlık yapılmıştır.

Gümüşhane'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet rejimi, geçen on yıllık süre zarfında modern ve çağdaş bir uygar devlet olma yolunda önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Böyle kısa bir zamanda uzun bir yol kat edilmiş olması başta yöneticiler olmak üzere halkın Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katılımını artırmıştır. Yurdun diğer illerinde olduğu gibi Gümüşhane'de de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları halkın yoğun katılımı ile coşkulu bir şekilde kutlanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında Halkevi¹ de etkin bir rol oynamıştır. Gümüşhane Halkevi Başkanı CHF genel merkezine 1933 yılı kutlamalarıyla ilgili detaylı bilgi vermiştir. Özellikle Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamalarından dolayı kapsamlı bir kutlama programı hazırlanmıştır. Şöyle ki 1933 yılında Gümüşhane'de düzenlenen programda ilin merkezi ve ilçelerin tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgilendirme detaylı bir şekilde yapılmış, fotoğraf ve resim gibi görseller kullanılmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamaları münasebetiyle Gümüşhane Halkevi CHF'nin kültür kolu olması sebebiyle yoğun mesai harcamıştır. Cumhuriyet Bayramı için Halkevi ve bütün binalar bayraklarla donatılmış, 3 gün boyunca bayrak asmak ve her evde en az bir fener yakmak zorunlu tutulmuştur (BCA, 490-1-0-0/956-701-1). Düzenlenecek törenlere katılmak için merkeze yakın köylerden Haşere (Yeşildere), Canca, Beşkilise (Mescitli), Harova, Kodil (Dibekli), Mavrangel (Çamlıköy), Akçakale ve Tekke köylerinden atlı veya yaya olmak üzere halk davet edilmiştir. 29 Ekim günü Gazipaşa İlkokulu salonunda Halkevi Başkanı Vehbi Bey idaresindeki Halkevi Temsil Şubesi üyeleri tarafından "Mavi Yıldırım" gösterisi temsil edilmiştir (Fıçıncı, 2013, s. 85-86). Hayatlarında ilk defa bir temsil izleme imkânı bulan birçok insan bu anı yaşamaktan memnun kalmıştır. Cumhuriyet Bayramı günü memurlar lokalinde, Fuadiye Gazinosu'nda ve Cumhuriyet Oteli'nde hazır bulunan topluluğa Halkevi tarafından "Cumhuriyet ve İnkılâp Esasları" hakkında konferanslar düzenlenmiştir. Gün sonunda ise Halkevi Başkanı Vehbi Bey, Defterdar Akif Bey ve Belediye Başkanı Muhsin beylerin tertip ettiği bir balo verilmiştir. Halk, bayram için yapılan bu organizasyondan oldukça keyif almıştır (Çağlayan, 2010, s. 113).

CHF genel merkezi tarafından Gümüşhane valiliğinden basın hayatına devam eden gazete nüshaları talep edilmiştir. Bu talebin sebebi ise onuncu yıl kutlamalarının basına yansımaları öğrenmek ve gazete arşivi oluşturarak kutlamaların kaydını tutmak ve koleksiyon

¹ Halkevlerinde Dil ve Edebiyat Şubeleri, Atatürk İnkılâpları'nın en büyük davaları olan dil ve tarih işlerini inkılâp heyecanı ve bilimsel idealler dairesinde yürütmekte olan TDK ve TTK'ya yardımcı olmak amacıyla kurulmuşlardır. Bu şube millî bayramların kutlanması ve Türk büyüklerinin anılarak halka tanıtılması gibi millî hassasiyetlerin bu sayede halka kazandırılması yönünde önemli görevleri yerine getirmişlerdir. Detaylı bilgi için bkz. İsmet Türkmen, *Kastamonu Halkevi ve Türkiye'nin Modernleşme Sürecine Katkıları (1932-1951)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013, s. 79; İsmail Özer, *Halkevleri*, Selenge Yayınları, İstanbul, 2020; Betül Tekinsoy, "Halk Eğitiminin Taşra Uygulamalarına Bir Örnek: Çorum Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Faaliyetleri", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 12, Güz 2022, s. 53-55; Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, s. 125-126.

oluşturmaktır. Gümüşhane valiliğinden yapılan bilgilendirmede ilde Gümüşeli adında sadece bir adet gazetenin yayın hayatına devam ettiği beyan edilmiştir (Okay, 1938, s. 69). Onuncu yıl kutlamaları için adı geçen gazete normal günlerinden bir buçuk katı basım yapmış ve bu nüshaların hepsi, bayram kutlamaları süresince halka ücretsiz dağıtılmıştır. Yoğun talepten dolayı gazete il merkezinde dağıtılmış az sayıda da ilçe merkezlerine gönderilmiştir. Bundan dolayı merkez idarenin gazete talebinin bayram kutlamasından sonra olduğu için gazete nüshasının da mevcut olmadığı için bu talebin karşılanamayacağı ifade edilmiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Gümüşhane Halkevi Başkanı, 1934 yılında Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının içten gelen sonsuz sevinçler içinde gerçekleştiğini dile getirmektedir. İl merkezinde teşekkül eden kutlama komitesi bayramdan önce bir program hazırlamış ve görev dağılımını yapmıştır. 28 Ekim günü akşamına kadar resmî kurumlar ve halk, yaklaşan bayram gününü sabırsızlıkla bekleyerek hazırlıklarını tamamlamışlardır. Son günün akşamına doğru şehrin her tarafında çok hareketli bir hazırlık faaliyetinin göze çarptığı ifade edilmektedir. 28 Ekim günü akşamından kürsüler oluşturulmuş, Cumhuriyet meydanı, Belediye, Halk Fırkası, Halkevi ve Hükümet binaları ile okullar ve evler, Cumhuriyet Bayramı'nın yüksek değerini ifade edecek anlamlı ve renkli bir şekilde bütün gözleri üzerine çekecek bir güzellikle bayrama hazır hale getirilmiştir. Şöyle ki 29 Ekim sabahı tan yeri ağarırken uyanan halk, kasaba semasının adeta al bayraklarla örülmüş bir kubbeye karşılaşmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

29 Ekim 1934 gününde gönülleri kaplayan sevinç ile halkın Cumhuriyet meydanına akın ettiği, asker ve öğrenciler tarafından 'Yaşasın Büyük Gazi, Yaşasın Gazi Türkiye'si ve Türkiye Cumhuriyeti' nidaları atılmıştır. İl merkezine yakın köylerden binlerce halk merasime katılmıştır. Saat 10:00'da vilayet makamında yapılan tebrik merasiminden sonra Vali Bey, mahiyetindeki askeri komutanlarla birlikte Cumhuriyet meydanına geçmiştir. Bununla birlikte kutlamalar top atılışıyla başlamıştır. Bütün kıtaat, izeiler, okullar, cemiyetler ve halktan oluşan merasim bölgesi, tebrik edildikten sonra abidenin önüne geçilmiştir. Merasim kumandanının komutuyla birlikte meydanda bulunan bütün halk tarafından İstiklal ve Onuncu Yıl marşları okunmuştur (Gümüşeli Gazetesi, 29 Ekim 1934, s. 2-3). Daha sonra bütün kıtaat tertip sırasıyla resmî geçiş yapmıştır. Geçiş merasiminden sonra ise meydandaki halk kürsülerinden nutuklar başlamıştır. Kutlama alanında millî sazlar çalınmış, oyunlarla şenlikler devam etmiştir. Güneş batarken bayraklar altında kutlamalar devam etmiştir. Coşkun kalabalık sabaha kadar artan kalabalıkla devam etmiştir. Havai fişekler akşam karanlığında ay ışığı ile birlikte gökyüzünü aydınlatmıştır. Yapılan bu kutlamalar günün heyecanını artırmış ve önemini ortaya koymuştur. 29 Ekim 1934'ün ertesi günü öğleden sonra ortaokulda zengin bir programla Yarım Osman, gece de Halkevi tarafından Mavi Yıldırım adlı piyesler yüksek performansla temsil edilmiştir. Böylece bu önemli gün içten ve yürekten kutlanmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında günün önemini anlatan önemli yazılar halka iletilmiştir. Bunlardan bir tanesi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün şu ifadeleridir:

Bugüne kadar istihsal olan esaslı noktaları mahfuz bulundurmak ve âtiye ait teali ve terakki ümitlerinin emniyetle mahfuz bulunduğuna kani olmak için evvele mirde hakimiyeti milliyemizin her şeyden masun olarak milletin vicdanında, kalbinde ve bütün maneviyatında gayri kabili izale bir surette mahkûk olduğunu görmek ve bilmek lâzımdır. Benim bildiğime göre millet, bu hakikati hayatiyeyi bütün şümul ile idrak etmiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

1935 ve 1936 yıllarında Gümüşhane’de Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ait bilgilere ulaşamamıştır. O dönemde yerel basında sadece Gümüşeli gazetesi² yayın hayatına devam etmektedir. Hem Millî Kütüphane’de hem de Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi’nde detaylı araştırma yapıldı ancak bu gazetenin nüshalarına ulaşamadı. Yine arşiv kayıtlarında da detaylı araştırma yapılmasına rağmen belirlenen tarihlere ait veriler mevcut değildir. 1937 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları geçen yıllardan daha parlak ve kapsamlı bir programla şehir, kasaba ve köylerde bütün halkın katılımıyla coşkulu bir şekilde gerçekleşmiştir (BCA, 490-1-0-0/3-15-40). 29 Ekim günü il ve ilçe kutlama komisyonları belirlenen şekilde toplanarak kutlamalar başlamıştır. Bayramdan iki gün önce yapılacak işlere ve törene ait örneğe ilişkin program vilayet matbaasında basılarak bütün dairelere, ilçelere, nahiye ve köyler ile örgütlere tebliğ edilmiştir. Ayrıca köy ve kasabalara kendilerine ait program hazırlamaları bildirildiği için bu yönde hazırlık yapılmıştır. 28 Ekim sabahı süsleme işine başlanarak her yer programda belirlendiği şekilde resmî ve özel bütün daireler yeşilliklerle süslenmiş, Türk bayrakları ile donatılmıştır. Havanın kararması ile birlikte özel ve anlamlı şekiller asılmış, ışıkla yazılmış vecizelerin dalgası adeta gözleri kamaştırmış, Cumhuriyet alanlarında toplanan halk coşkulu bir şekilde millî oyunlar ve fener alaylarıyla sevinçlerini göstermiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Hazırlanan programa göre tören planı aşağıdaki gibidir;

1. 29 Ekim 1937 günü saat 09.00’da vilayet makamında teşrif kabulüne göre resmî kabul yapılacak ve bu merasim emniyet memurları tarafından yürütülecek,
2. Malûl gaziler, yedek subaylar, kıt’alar, hava kurumu, çocuk esirgeme, Kızılay, ticaret odası ve esnaf örgütleri, yaya ve atlı halk ve köylüler, programda belirlenen düzene göre saat 09.30’da yerlerinde olacak,
3. Vilayet makamında resmî tören yapıldıktan sonra vali, yanında en rütbeli askeri komutan ile Gazipaşa ilkokulu yönünden tören alanına gelecek,
4. Resmî protokol, grupların ve halkın önünden geçecek ve her grubun önünde halkı selamladıktan sonra Cumhuriyet ve inkılâp sevgisini ifade eden kısa sözlerle kutlamaya katılan herkesin bayramını kutlayacak,
5. Vali, yerine geçtikten sonra Jandarma Bölük Komutanı tarafından İstiklal ve Onuncu Yıl Marşları okunacak,
6. Öğretmenler tarafından halk kürsüleri önünde birer demeç verilecek ve birer öğrenci tarafından Cumhuriyet’e uygun şiirler okunacak,
7. Aynı günün akşamı valilik tarafından bir balo verilecek,
8. Gece düzenlenecek fener alayı için meşaleler ve gerekli malzemeler hazır edilecek,
9. Çocuklar için Cumhuriyet meydanının uygun bir yerine dönme dolap kurulacaktır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Hazırlık programından da görüleceği üzere günün önemine binaen çok kapsamlı bir kutlama gerçekleştirmek için her türlü detay düşünülmüştür. 29 Ekim bayram sabahı ise il ve ilçe merkezlerinde saat 09:00’da köylerde ise saat 10:00’da resmî kabulden sonra kutlama alanlarında toplanan halkın, okulların, atlı ve yaya halk kitlelerinin önünden geçilmiş,

² 25 Şubat 1929 yılında yayın hayatına başlayan Gümüşeli Gazetesi, Gümüşhane İl Özel İdare Müdürlüğü tarafından yarı resmi nitelikte olup haftalık (Perşembe ya da Pazartesi) yayımlanmaktadır. 1940 yılından itibaren ise 15 günde bir yayın hayatına devam etmiştir. Bundan dolayı nüshaları sınırlı sayıda bulunmaktadır. Bu sebeplerden ötürü bazı dönemlerin gazete arşivine ulaşamamıştır. Detaylı bilgi için bkz. Ali Özcan, “Gümüşhane Yerel Basını: Tarihsel Köken, Sorunlar ve Çözümler”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, C. 7, S. 2, Eylül 2019, s. 1022.

Cumhuriyet sevgisini artıracak kısa söylevlerle bayram kutlanmış ve resmî geçit ile tören tamamlanmıştır. Her yerde davul, zurna, bando ve sazlardan istifade edilmiştir. Resmî geçitten sonra halk kürsüleri faaliyete başlamıştır. Kürsülerde Gümüşhane’de;

1. Kültür direktörü (Halkevi Başkanı) Vehbi Okay “Cihan harbinin son günlerinde ölümün ve yurdun elim durumu ile Cumhuriyetin 14. yılındaki varlığımızın mukayesesi”,
2. Yine Vehbi Okay “Saltanatın millî bünyemize açtığı yaralar ile istiklâl ve inkılâp savaşımız ve Cumhuriyetin feyizleri ile kültürel kalkınma”,
3. Ortaokul yardımcı direktörü Lütfullah Kaan Tek “Cumhuriyet devrinde yurdun ve ulusun elde ettiği varlıklar”,
4. Belirli köylerde öğretmenler “Mutlakıyet ve Cumhuriyet rejimlerinin farkları, Cumhuriyetin üstünlüğü, Türkiye Cumhuriyeti’nin 14 yıllık verimi”,
5. Bayburt’ta; Ortaokul resim öğretmeni Zakir Güven “Cumhuriyet devrinin memleket ve millete verdiği faydalarla Osmanlı Hükümeti’nin şêâmetli idaresi”,
6. Noter Kâzım bey “Cumhuriyet nasıl kuruldu, yurda ne gibi iyilikler ve yenilikler getirdi”
7. Halktan Mahmut Çağlar “mutlakıyet ve Cumhuriyet”,
8. Kültür görevlisi Hüseyin Sümer “Türkiye Cumhuriyeti’nde yeni eserler”,
9. Halktan Kâzım Kâkli “istibdat ve Cumhuriyet”,
10. Emekli öğretmen Hüseyin Vural “Cumhuriyet rejimi ve memlekette yaptığı faydalı faaliyetler”,
11. Çeşitli köylerdeki öğretmenler “Cumhuriyet idaresinde köylü, Cumhuriyet’in köylüye bahşettiği iyilikler, 14 yılda Türkiye’de yapılan işlemler”,
12. Kelkit’te; kültür direktörü Ziya Öztürk “Cumhuriyet’in iyilikleri, saltanatın fenalıkları”
13. Tılısbık köyü başöğretmeni Mehmet Atay “Cumhuriyet’in ne kadar fedakârlıkla kazanıldığı”,
14. Kaymakam Celal Değer “Cumhuriyet idaresinde Kelkit Belediyesi’nin yaptığı eserler”
15. Yazı işleri müdürü Hulusi Özbek “Cumhuriyet ile saltanatın farkları”,
16. Şiran’da; kültür direktörü Zihni Erdem “istibdatın karanlık, Cumhuriyetin kutlu günleri”
17. Çeşitli köylerde öğretmenler “Cumhuriyet konuşmaları”,
18. Torul’da; Namık Kemal okulu öğretmeni Şahap Bey “saltanatın seyirleri ve istiklâl savaşımız”,
19. Kültür direktörü İhsan Atay “yapılan faydalı inkılâplar” adlı konuşmaları gerçekleştirmiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Bayram etkinlikleri olarak Gümüşhane’de Gâvur İmam, Torul’da ise Kızıl Çağlayan adlı piyes oynanmıştır. Yine 29 Ekim 1937 akşamı Gümüşhane merkezde 200 kişilik resmî bir balo verilmiştir. Balo, cazip ve neşeli olarak gece geç saatlere kadar devam etmiştir. Bayramdan bir gün sonra ise Gümüşhane belediye salonunda izleyiciler tarafından çok beğenilen bir çocuk balosu verilmiştir. Kız ve erkek olmak üzere yaklaşık 100 kadar çocuk büyük bir maharet, nezaket ve olgunluk içerisinde Hayat ve Neşe adlı piyesi temiz, masum ve asil bir şekilde temsil etmişlerdir. Böylece Türk kültür ve medeniyeti başarılı bir şekilde sergilenmiştir. Yağmur altında maskeli, balonlu, oyuncaklı danslar ve millî oyunlar büyük bir ilgi ile gerçekleşmiştir. Kulağa hitap eden sesiyle *Traje Nomer* tarafından yapılan söylev unutulmaz bir hatıra bırakmıştır. Yapılan söylev salondaki dinleyiciler tarafından dakikalarca alkışlanmıştır. Bu gösteriler İstiklal Marşı ile başlamış 10. yıl marşı ile son bulmuştur. Cumhuriyet alanlarında ve köylerde sabahlara kadar muhtelif oyun ve eğlencelerle bayram kutlanmış, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e, Meclis Başkanlığına, Başbakanlığa ve genel sekreterliğe ilin her yerinden tebrik telgrafları çekilmiştir. Hazırlanan program kusursuz bir şekilde tatbik edilmiş, halk büyük katılım göstermiştir. Gümüşhane’de yayın hayatına devam eden ve ilin tek gazetesi olan

Gümüşeli gazetesi bayram gününe özel olarak çıkarılmış, bir nüshası da CHF genel merkezine gönderilmiştir (Gümüşeli Gazetesi, 29 Ekim 1937, s. 1-6).

Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü kutlamalarında merkez ve merkeze bağlı birimlerde komiteler 28 Ekim 1938 gününden itibaren çalışmalara başlamış, ilk iş olarak resmî ve özel binalar bayraklarla donatılmıştır. Cadde ve yollar geçit için hazır hale getirilmiştir. Özellikle kolluk kuvvetlerinden polis, jandarma ve askerlik şubesi gibi kurumlara mensup öğrenciler bayram provası için yürüyüşler gerçekleştirmiştir. Köylerde gerçekleşecek kutlamalar için de gereken tebliğ ve direktifler verilmiştir. Ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün sözlerinden bu büyük gün için seçilenler kırmızı zemin üzerine beyaz yazı ile yazılarak şehrin en kalabalık yerlerine asılmıştır. Günün anlam ve önemine binaen Cumhuriyet'in iyiliklerini duyuracak ve anlatacak araçlardan özellikle öğretmenler tarafından yapılacak hitabetler aracılığıyla millî ruhun birer ifadesi olan manzumeler tertip edilmiştir. İlde tek yayın organı olan Gümüşeli Gazetesi özel bir sayı ile çıkarılmış ve bütün köylere kadar ulaştırılmıştır. Konservatuvardan dönen öğretmenlerin idaresi altında Halkevi bando takımının hazırladığı bir şiir dahilinde marşlar okunmuştur. Bayram prova hazırlıkları bile kadın-erkek her kesimden halkın candan tezahüratı içinde gerçek bir bayram edasıyla tamamlanmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

29 Ekim 1938 günü ise Cumhuriyet meydanında hazırlanan plana göre bütün grupların ve halk kitlelerinin önünden geçerek Cumhuriyet ve inkılâp sevgisini belirten ifadelerle herkesin bayramı kutlanmış ve buna müteakip resmî geçit gerçekleşmiştir. Önceden belirlenen kişiler tarafından günün önemine binaen konuşmalar yapılmıştır. Özellikle program anında Cumhuriyet'in öneminden bahsedilerek halkın bu konuda aydınlanması sağlanmıştır. Bayram programı canlı olarak yerel radyolardan yayınlanmıştır. Çocuklar için köşe başlarında salıncaklar yapılmış, eğlenceler düzenlenmiştir. Yardımsever kişiler tarafından yoksul ve kimsesiz 60 çocuklara bayramlık birer takım elbise, ayakkabı ve çorap temin edilmiştir. Böylece bu çocuklar bayramın coşkusunu daha fazla hissetmişlerdir. En doğal ve şuurlu bir şekilde heyecan ve sevinçleri ifade edecek bütün duygular yaşanmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Cumhuriyet'in 15. Yılı kutlamalarında ilk günkü gibi aynı heyecan, sevgi ve saygı ile bütün halk kutlamalara katılmıştır. Kutlama programı beyanında Büyük Atatürk'e ifadeleriyle aşağıdaki duygular dile getirilmiştir:

Bugünkü sınırları ile bütün dünyanın tanıdığı ve saydığı özgür Türkiye'de ulus egemenliği tesis ettiniz. Türk milletinin varlığını doğruluk ve çalışkanlık temelleri üzerine kurulan en kudretli ve kuvvetli bir Cumhuriyet ile ebedileştirdiniz. Ulusal benliğin kuvvet, kudret ve değerini her türlü varlığımızın tükenmez hazinesi olan millî dilimizle en güzel ve en doğru olarak ifade ve tespit ettiniz. Türk kadınına hak ve hürriyetini vererek Türk milletini ananelerine derin bir saygı ile bağladınız. Köylünün asıl beyliğini belirterek devleti onun kalkınma ve refahına hizmet yolunda seferber ettiniz (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

1938 yılı itibariyle Cumhuriyet rejiminin etkileri her alanda önemli oranda kendini hissettirmiştir. Yapılan bilgilendirmeye göre il genelinde bulunan 52 ilkokuldan 37 tanesi Cumhuriyet döneminde yapılmıştır. Devam eden köy okulu sayısı ise 32 olarak kayıtlara geçmektedir. Bu binalardan bir kısmı özel idare tarafından, büyük çoğunluğu da köy kanuna istinaden köy bütçelerinden yapılmıştır (Göktaş, 2020, s. 453). Aşağıda yapılan okulların listesi mevcuttur.

Tablo 1: 1930-1938 Yılları Arasında Gümüşane'de Köy Bütçesi ile Yapılmış Olan İlkokullar (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Yapıldığı Yer	Köy Adı	Derslik Sayısı	Yapılış Tarihi	Değeri (Lira)
Gümüşane	Mavrangil Köyü	3	1932	3000
Gümüşane	Tekke Köyü	3	1932	3000

Gümüşhane	Kale Köyü	3	1938	4000
Gümüşhane	Haşara Köyü	3	1938	5000
Gümüşhane	Aykut Köyü	2	1934	2700
Bayburt	Pulur Köyü	3	1931	2500
Bayburt	Hart Nahiyesi	5	1931	4000
Bayburt	Kitre Köyü	3	1937	3500
Bayburt	Sünür Köyü	3	1933	3500
Bayburt	Çıphınıs Köyü	3	1933	3500
Bayburt	Kısanta Köyü	3	1938	3700
Bayburt	Çakmaz Köyü	1	1938	1500
Bayburt	Niv Köyü	3	1926	1500
Bayburt	Cılara Köyü	3	1934	1000
Bayburt	Konursu Köyü	3	1931	2500
Bayburt	Loru Köyü	3	1931	2500
Kelkit	Köse Köyü	3	1930	3500
Kelkit	Sadak Köyü	3	1933	2500
Kelkit	İlaç Köyü	3	1933	2000
Kelkit	Tılısbık Köyü	3	1933	2000
Kelkit	Bandula Köyü	1	1930	800
Kelkit	Posus Köyü	3	1933	3200
Şiran	Korfaz Köyü	1	1936	2000
Şiran	Seydibaba Köyü	1	1931	1500
Şiran	Kozağaç Köyü	1	1931	1500
Şiran	Sarıca Köyü	1	1931	1500
Şiran	Kırıntı Köyü	1	1933	1500
Şiran	Calgan Köyü	1	1934	1500
Şiran	Söfker Köyü	1	1933	1000
Şiran	Çirmiş Köyü	1	1933	1000
Şiran	Gersut Köyü	1	1933	1500
Torul	Zermut Köyü	3	1936	3000
Torul	Zigana Köyü	3	1930	2000
Torul	Ulu Köy	3	1934	1700

Bunlardan ayrı olarak şehir merkezlerinden Gümüşhane’de 1931 yılında 55.000 liralık 8 derslikli Gazipaşa İlkokulu (Zaman ve Doğanay, 2000 s. 268), Bayburt’ta 1934 yılında 40.000 liralık 12 derslikli Cumhuriyet İlkokulu ve Kelkit’te 1932 yılında 20.000 liralık 5 derslikli ilkokul bulunmaktadır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1). Okul, inşa edilmek istenen seküler toplum-laik devlet projesinde vicdanların eğitim ve denetimini tek merkezden yönlendirebilmek ve biçimlendirebilmek imkânını sunmaktadır. Buradan hareketle milletin duygu ve düşünce bakımından birliğinin gerçekleşmesinde okul “çimento” görevini yapmaktadır (Üstel, 2008, s. 127-128). Bu verilerden de anlaşılacağı üzere Cumhuriyet’e gerekli önem verilerek yeni neslin eğitimi Cumhuriyet değerleri ekseninde gerçekleşmiştir.

Okullarla birlikte öğretmen sayısında da ciddi oranda artış olmuştur. 1923 yılında Gümüşhane’de mevcut olan 42 ilkokul öğretmeni içinde 10’u üç sınıflı öğretmen okulu mezunu iken geriye kalanlar ise öğretmen okulu mezunu değildir. 15 yıl içerisinde öğretmen sayısı 105’e çıkmış, öğretmen okulu mezunu olmayanlar sınavlara tabii tutularak teftişlerle tasfiye edilmiş, kalanlar ise emekliye sevk edilmiştir. 1938 yılında görev yapan mevcut öğretmenlerden 56’sı beş sınıflı, 24’ü üç ve dört sınıflı, 25’i de devlet sınavı ile köy öğretmeni hakkını kazanmış olan ortaokul mezunudur. Kapsamlı düzenlemeler 1932 yılında başlamış, yıldan yıla öğretmen ve öğrenci sayısı artmış, Cumhuriyet rejimiyle birlikte ilin kültür hayatında sürekli bir artış olmuştur (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Tablo 2: 1923-1938 Yılları Arasında Gümüşhane’de İlkokullara Ait İstatistik (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Ders Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı		Toplam
			Erkek	Kız	
1923-1924	34	42	1031	---	1031
1924-1925	37	49	1607	137	1204
1925-1926	58	63	1403	120	1523
1926-1927	67	95	1914	144	2058
1927-1928	51	76	1825	173	1998
1928-1929	52	81	1796	361	2157
1929-1930	46	74	1634	333	1967
1930-1931	44	74	1588	417	1905
1931-1932	46	85	1812	488	2400
1932-1933	46	86	2225	868	3093
1933-1934	48	86	2511	1074	3585
1934-1935	51	87	3246	1308	4554
1935-1936	51	94	3724	1494	5218
1936-1937	53	104	2856	1648	4504
1937-1938	52	104	4041	1712	5753

1923 yılında Gümüşhane’de 34 olan okul sayısı 1938 yılında 52’ye ulaşmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1). Cumhuriyet’in ilk yıllarında Gümüşhane’de ilkökul eğitimi tüm ülke genelinde olduğu gibi beş yıl olup, belirlenen müfredat uygulanmıştır (Duman, 2016, s. 57). Bunlardan ayrı olarak Cumhuriyet’in ilanında 1927 yılına kadar bir adet ortaokulu bulunmaktadır. Bu okulda 29 öğrenci eğitime devam ederken, 8 öğretmen iki de memur görev yapmaktadır (BCA, 180-9-0-0-/95-466-1). Cumhuriyet rejiminin hayata geçirilmesiyle birlikte okulların sevinç ve gurur veren bu durumu temel eğitime verilen önemi göstermektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere deyim yerindeyse Cumhuriyet adeta cehalete savaş açmıştır. Millî devlet bir taraftan yurdun düşman işgalinden kurtarılması için savaşırken, diğer taraftan da ilk tahsili ıslah etmek için yoğun mesai harcamıştır. Özellikle kız öğrencilerin eğitimine önem verilerek kız çocuklarının hayata dahil edilmesi kayda değer bir gelişmedir. Bu netice Cumhuriyet’in parlak bir zaferidir. Bu zafer Cumhuriyete gösterilen ilgi ile taçlandırılmıştır. Bu istatistiklerin çalışmaya dahil edilmesinin en önemli sebebi Cumhuriyet Bayramı programında Cumhuriyet rejimi ile birlikte bölgenin her alanda kalkındırılması için yapılan faaliyetlerin halka iletilmesinden ileri gelmektedir.

1938 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında halka Gümüşhane ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Gümüşhane il ve ilçe merkezlerinden başlayıp, Cumhuriyet döneminde bayındırlık, il ve ilçe merkezleri arasındaki yollar, sosyal ve kültürel başarılar, okul, öğretmen ve öğrenci sayısı, iktisadi durum, ziraat işleri, sağlık işleri, Gümüşhane’de basın, tarım, veteriner ve zooteknik çalışmaları gibi birçok konu hakkında halka genel bilgi verilmiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1). Cumhuriyet’in benimsediği modern anlayış ile Gümüşhane merkezde 1938 yılı itibarıyla 750 hanelik bayındırlık çalışmaları tamamlanmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında (1933-1935) resmi makamlar tarafından Gümüşhane’de 60.000 liralık bir Halkevi (BCA, 490-1-0-0/834-294-1), 55.000 liraya ilkökul, 32.000 liraya hastane, 30.000 liraya ortaokul, 20.000 liraya belediye binası, 12.000 liraya şehrin su ihtiyacını karşılamak için 4 adet çeşme, 5.000 liraya mezbaha yapılmıştır (Okay, 1938, s. 25-28). Bunlardan ayrı olarak 1938 yılında 35 yataklı bir doğum ve çocuk bakımevi inşa edilmiştir (Saylan, 2022, s. 1890).

Gümüşhane’nin büyük ilçelerinden olan Bayburt’ta imar faaliyetlerine devam edilmiştir. Bunun için 10.000 lira harcanarak ilçenin imar planı ve haritası hazırlanmış ve bu plana göre imar faaliyetlerine devam edilmiştir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında Bayburt merkezde 40.000 liraya 600 öğrencilik okul, 25.000 liraya 25 yataklı revir, 50 liraya nafia oteli, 5.000 liraya karakol, 5.000 liraya da saat kulesi yapılmıştır. Bunlardan başka köprülerin onarılması,

çeşme ve su yolları vb. temel ihtiyaçların karşılanması için birçok bayındırlık faaliyeti gerçekleştirilmiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1). Gümüşhane'nin bir başka ilçesi olan Kelkit'te 20.000 lira değerinde ilkokul, 3.500 lira değerinde Cumhuriyet meydanı ve bu meydana yol yapılmıştır (Okay, 1938, s. 32-33). Şiran kazasında bahse konu olan dönemde öncelikle 10.000 lira tutarında hükümet konağı, 1.500 lira değerinde belediye parkı, hal kompleksi, mezbaha vb. bayındırlık faaliyetleri tamamlanmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1). Yine Gümüşhane'nin kazalarından olan Torul'da da hükümet, konağı, belediye binası, yol bakımevi yapılmış, kazaya içme suyu getirilmiştir. Çeşitli çalışmalar için belediye tarafından 17.445 lira harcama yapılmıştır (Göktaş, 2020, s. 452).

Kutlamalar için 1939 yılında Gümüşhane'ye CHP genel merkezi tarafından program gönderilmiştir. Belirlenen programa göre hazırlıklar bayram gününden önce başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Cumhuriyet'in 16. yıldönümü etkinlikleri münasebetiyle kutlamalar devam etmiş, radyoda çeşitli konuşmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan kutlamalarla ilgili CHP genel merkezi tarafından detaylı bilgi talep edilmiştir. Bunun üzerine vali tarafından kutlamalarda kullanılan 25 kitap nüshası, bir gazete sayısı ve 12 adet de fotoğraf gönderilmiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Cumhuriyet rejiminin getirdiği uygulamaların halk tarafından daha iyi anlaşılması için Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün aşağıdaki ifadeleri bayram günü dile getirilmiştir;

Harp, muharebe, nihayet meydan muharebesi yalnız karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir. Milletlerin çarpışmasıdır. Meydan muharebesi milletlerin bütün mevcudiyetleri, ilim ve fen sahasındaki seviyeleri, ahlakları, harsları ile hulâsa bütün maddi ve manevi kudret ve faziletleri ile çarpıştığı bir imtihan sahasıdır. Bu sahada çarpışan milletlerin hakiki kuvvet ve kıymetleri ölçülür. Netice yalnız kuvve-i cismaniyenin değil, bütün kuvvetlerin, bilhassa ahlâki ve harsi kuvvetin tefevvukunu merteb-i subute vardır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bu ifadeleri ile her alanda ilerlemenin gerekliliğine değinmekte ve halkın Cumhuriyet değerleri çerçevesinde millî değerlerin benimsenmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Gümüşhane'de görev yapan yetkililer Cumhuriyet rejiminin halk tarafından benimsenmesi için bütün kutlamalarda bu husus üzerinde durmuşlardır. Sosyal alanda yapıldığı görülen bütün çalışmalar millî iradenin çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşması için en uygun ve ilmi bir şekilde organize edilmiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

Millî değerler ile yetişmiş bir nesilde millî kimlik oluşması için her alanda çalışmalar yapılmıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bu konudaki şu ifadeleri önem arz etmektedir;

Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri tahsilin hudutları ne olursa olsun en evvel ve her şeyden evvel Türkiye'nin istiklâline, kendi mülküne ve an'anatı millîyesine düşman olan bütün anasır ile mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir. Beynelmilel vaziyeti cihana göre böyle bir cidalin istilzam eylediği anasırı ruhiye ile mücehhez olmayan fertlere ve bu mahiyette fertlerden mürekkep cemiyetlere hayat ve istikbâl yoktur (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1).

1940 yılı kutlamaları önceki yıllarda yapılan programlar gibi heyecanlı ve coşkulu bir şekilde gerçekleşmiştir. Cumhuriyet döneminde bayındırlık faaliyetleri kapsamında halka bu yönde yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Yol medeniyettir şiarıyla Gümüşhane'de 17 yıl içerisinde 468 km yol tamir, ıslah ve yeniden inşa edilmiştir. Özellikle yeniden yapılan kısım Trabzon-İran transit yolunun Gümüşhane ili sınırları içerisinde bulunan 63'üncü kilometreden 243'üncü kilometreye kadar 178 kilometrelik kısmı olup 1940 yılında kadar sürekli bir çalışma ile tamamlanmıştır. Trabzon-İran transit yolu iki başmüdürlük bölgesine ayrılmış, Trabzon'dan kop dağına kadar 243 kilometrelik birinci kısım transit yolu birinci bölge başmüdürlüğü idaresi altına verilmiştir. Bu müdürlüğün merkezi ise Gümüşhane'dir. Yolun muhafazasını ve dâimi tamirini sağlamak amacıyla her 20-25 kilometrede bir yol bakım evi yapılmıştır (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1). Özellikle bu çalışmaların Cumhuriyet döneminde

gerçekleşmesi yapılan çalışmaların doğru yolda olduğunun göstergesidir. Halk bu çalışmadan duyduğu memnuniyeti coşkulu bir şekilde ifade etmiştir.

Gümüşhane ve ilçelerinde Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmalar hakkında detaylı bilgi verilmeye devam edilmiştir. Yerleşim yerlerinde özellikle Cumhuriyet idaresi döneminde Gümüşhane'nin ilçesi olan Bayburt'ta resmî binaların Çoruh nehrinin diğer yakasındaki düzlüğe taşınmasına karar verilerek çalışmalar başlamıştır. Bunun için öncelikle temel hak olan eğitimden başlanmış ve ilk önce okul binasının yapımına karar verilmiştir. Belediyede bu uygulamaya uyarak yeni yerleşim yerinin düz bir konumda kurulmasını sağlamak üzere imar planını ona göre tanzim etmiştir. Yine ilin diğer ilçelerinde de Cumhuriyet döneminde halkın yararına birçok çalışma yapılmıştır. Özellikle Torul ilçesi bu dönemde yeniden inşa edilmiştir. Şiran'da hükümet konağı başta olmak üzere okul ve birçok devlet kurumu yeniden inşa edilmiştir. Gümüşhane'de Cumhuriyet memurları, şube amirleri, nahiye müdürleri, kaymakamlar ve valiler, düzenli ve programlı bir şekilde en uzak köylere kadar gidip halkın durumunu ve işlerini yakından takip etmişlerdir. Cumhuriyet valisi mümkün olan yerlere otomobil ile, imkân olmayan yerlere ise at sırtında giderek halkın dertlerini dinlemiştir (BCA, 490-1-0-0/1144-15-1). İşte halkçı devletin halkçı memurları bu şekilde görevlerini ifa etmişlerdir. Halk ise bu durumdan memnun kalarak birey olduğunun farkına varmıştır.

Sonuç

Türk milletini muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarmak için köklü değişiklikler hayata geçirilmiştir. Bu durumun en önemli aracı millî egemenliktir. Millî egemenliğin yolu ise Cumhuriyet rejiminden geçmekteydi. Buradan hareketle Cumhuriyet, Türk milletinin modernleşme yolunda adeta kaderi ve rehberi olmuştur. İşte bundan dolayı Cumhuriyet, bir asırdır Türkiye'de bayram olarak kutlanmaktadır. Millî bayramlar aracılığı ile Anadolu'nun en ücra köşelerinde de ulus kimliği oluşturmak için çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları tüm yurttaki olduğu gibi Gümüşhane'de de halkın yoğun ilgisi ve katılımı ile coşkulu bir şekilde kutlanmıştır. Gümüşhane'de yapılan kutlamalar ile ülke genelinde gerçekleşen kutlamalar ortaklık göstermektedir. Şöyle ki yapılan kutlama programları genel merkez tarafından hazırlandığı için ülke genelinde benzerlik göstermektedir. Ancak vilayetlerin coğrafi ve tarihî özellikleri kutlamalara etki etmiştir.

Çalışmanın öznesi konumunda olan Gümüşhane'de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları toplumsal birlikteliği sağlayarak ortak bir kimlik hafızası oluşturmuştur. Bahse konu olan kutlamalar sayesinde siyasi rejime karşı halkın duyguları güçlendirilmiştir. Cumhuriyet kutlamaları münasebetiyle inkılâplar halka etkili bir şekilde anlatılarak halkın yenilikler hakkında bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Cumhuriyet idaresi bu kutlamalar ile en verimli tecelliyatını Doğu'da gösterme imkânı elde etmiştir. Uzun süredir ihmal edilen bu kahramanlar diyarının medeni kisveye bürünmesi ve modern bir yüz ile görünmesi için Cumhuriyet rejimi maddi ve manevi olarak faaliyetlerini sürmüştür. Bayram kutlamaları, halkın kaynaşması ve millî değerleri yakından tanıyarak benimsemesi için en iyi araç görevini üstlenmiştir. Bütün şuuruyla Cumhuriyeti benimseyen ve o yolda derin duygularla yürüyen Gümüşhaneli vatandaşlar Cumhuriyetin faziletine gereken değeri vermişlerdir.

Millî bayramlar, ulus bilincinin oluşmasında ve halkın millî duygular etrafında birleşmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Gümüşhane'de yapılan Cumhuriyet kutlamalarında yeni Türk devletinin hangi ahval ve şerait içinde Cumhuriyet esaslarına göre kurulduğu ve Cumhuriyet'in nasıl ilan edildiği her yıldönümü kutlamalarında halka anlatılmıştır. Kutlamalar ile Türkiye'nin bugün nerede olduğunu ve yarın varmak istediği yeri kavrayabilmek, bulunduğu büyük ülküye doğru daha fazla istekli olmak için nereden, nasıl geldiğimizi halka anlatmak zaruri görülmüştür. Çünkü yeni siyasi rejim olan Cumhuriyet'e bugünkü hüviyet ve mahiyetini

veren büyük ve tarihî gün olan 29 Ekim, Türk milletinin ebedi hayatında daimî bir kuvvet ve kudret kaynağı olacak ehemmiyete ve birbirini takip edecek olan yeni nesiller için büyük örnek alınacak öneme sahiptir. Bundan dolayı halk kürsülerinde yapılan konuşmalarda genellikle Cumhuriyet'ten önceki dönem, yeni devletin kuruluş süreci ve Cumhuriyet ile birlikte kaydedilen gelişmeler detaylı bir şekilde halka anlatılmıştır. Yapılan kutlama faaliyetleri, ilde CHP'nin kültür kolu olan Halkevi ile senkronize bir şekilde yürütülmüştür. Gümüşhane'de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 1933-1940 yılları arasında katılımcıların yoğun olduğu, coşkulu bir ortamda gerçekleşmiştir. Kutlamalar Ankara genel merkez tarafından gönderilen program çerçevesinde yürütülmüştür. Sivil toplum örgütleri, esnaf kuruluşları, öğrenciler, kamu görevlileri ve halkın büyük bir ilgisi ile seremoni içinde bayram kutlamaları gerçekleştirilerek Cumhuriyet değerleri halk tarafından benimsenmiştir. Kutlamalar arasında özellikle Cumhuriyet'in onuncu yılı olması sebebiyle 1933 yılı kutlamaları ayrı önemle ifa edilmiştir. Gümüşhane'de yapılan bayram hazırlıklarına ve merasime katılım oranı çok yüksek olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30-18-1-1/12-75-6.

BCA, 180-9-0-0-/95-466-1

BCA, 490-1-0-0/2-9-12.

BCA, 490-1-0-0/3-13-26.

BCA, 490-1-0-0/3-15-40

BCA, 490-1-0-0/14-73-4.

BCA, 490-1-0-0/17-88-4.

BCA, 490-1-0-0/834-294-1

BCA, 490-1-0-0/956-701-1.

BCA, 490-1-0-0/1144-15-1.

BCA, 490-1-0-0/1150-36-1.

Resmî Yayınlar ve Meclis Tutanakları

Düstur, 3. Tertip, C. 5, 26 Teşrin-i Evvel 1340.

Resmî Gazete 3017, (1 Haziran 1935), Kanun No: 2739.

TBMM Z. C., Devre 2, İçtima Yılı 3, C. 18, Birleşim 106, 19 Nisan 1925.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Gümüşeli Gazetesi

Hakimiyeti Milliye

Milliyet

Son Posta

Vakit

Telif ve Tetkik Eserler

Abdulaziz Bey. (2002). *Osmanlı âdet, merasim ve tabirleri*, Yay. Haz. Kazım Arısan ve Duygu Arısan Güney, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Afşar, E. (2022). Millî kimlik oluşturma sürecinde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları: Denizli örneği (1934-1948), *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8 (1), 248-262.

Ahmad, F. (2011). *Modern Türkiye'nin oluşumu*, 9. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Alpaslan, E. (2019). Tek parti döneminde Antalya'da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1934-1944), *Sobider*, Yıl: 6 (34), 222-242.

- Altan, S. (2021). Bolu vilayetinde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1933-1948), *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 19 (38), 83-95.
- Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtı*, 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydın, N. Z. (2019). Urfa ve çevresinde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, *Belgi Dergisi*, 2 (18), 1327-1343.
- Bolat, B. S. (2012). *Millî bayram olgusu ve Türkiye’de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1923-1960)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Çağlayan, E. (2016), Gümüşhane Halkevi (1933-1951), Nazır. B ve Saylan, K., *İl Oluşunun 85. Yılında Gümüşhane Tarihi ve Ekonomisi Sempozyumu (ss. 109-128)*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Çakmak, F. (2010). Bursa’da on beşinci yıl Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (18), 87-109.
- Çeçen, A. (1990), *Atatürk’ün kültür kurumu halkevleri*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çoban, E. (2019). Cumhuriyetin ideolojik aygıtı: Diyarbakır’da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1934-1949), *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (31), 163-191.
- Demir, Ş. (2015). Tek parti döneminde Siirt’te Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 38-48.
- Doğan, H. (2013). Yozgat’ta Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1925-1943), *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (5), 107-125.
- Doğaner, Y. (2007). Cumhuriyet’in onuncu yıl kutlamaları, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, (9), 119-143.
- Duman, Ö. (2016), Maarif yıllıklarına göre Cumhuriyet’in ilk çeyreğinde Gümüşhane’de eğitim (1923-1950), *Mavi Atlas*, (7), 55-75.
- Elmacı, M.E, (1998). Cumhuriyet’in İlanı’nın ilk yıldönümü kutlamaları, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 3 (8), 49-59.
- Elmacı, M.E. ve Şeneken, S. (2017). *Atatürk Dönemi’nde İzmir’de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı.
- Erdem, S. (1992). Bayram, *TDV*, 5, 257-259.
- Eroğlu, H. (1989). *Atatürk ve Cumhuriyet*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Evcin, E. (2022). Atatürk döneminde Bolu’da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, *History Studies*, 14 (1), 73-104.
- Fıçıncı, N. (2013). Gümüşhane Halkevleri, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Göktaş, S. (2020). Cumhuriyetin ilk yıllarında Gümüşhane vilayetinde bayındırlık faaliyetleri, *Karedeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 447-460.
- Haykır, H. (2021). Tek parti döneminde Urfa’da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1934-1945), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (3), 1355-1373.
- Haykır, Y. ve ÇEVİK, M. (2014). Tek parti döneminde Elazığ’da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1934-1945), *Turkish Studies*, 9 (7), 331-377.
- İleri, T. (2015). Amasya’da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, *Sobider*, Yıl 2 (5), 137-155.
- İlyas, A. (2018). Yerel basına göre 1935-1950 yılları arasında Urfa’da mahalli ve millî bayram kutlamaları, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 201-215.
- Jaschke, G. (1973). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanı Atatürk devriminin başlangıcı, Nimet Arsan (Çev.), *Bellekten*, 37 (148), 475-479.
- Kansu, M. M. (2022). *Erzurum’dan ölümüne kadar Atatürk’le beraber*, C. 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı’dan günümüze kimlik ve ideoloji*, 3. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

- Narin, R. (2023). Türkiye’de Cumhuriyet’in onuncu yıldönümü kutlamaları: Adapazarı örneği, *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 725-759.
- Okay, V. (1938). *Cumhuriyetin 15. yılında Gümüşhane*, İstanbul: Ulus Basımevi.
- Özbudun, S. (1995). Ayinden törene siyasal iktidarların kurulma ve kurumsallaşma sürecinde törenlerin işlevleri, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Özcan, A. (2019). Gümüşhane yerel basını: tarihsel köken, sorunlar ve çözümler, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7 (2), 1006-1033.
- Özer, İ. (2020). *Halkevleri*, İstanbul: Selenge Yayınları.
- Öztürk, G. (2015). Niğde’de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1926-1948), *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (3), 585-599.
- Saylan, K. (2022). Cumhuriyet’ten günümüze Gümüşhane şehri, *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7 (Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar’a Armağan), 1884-1920.
- Şavklı, C. ve Ertem, G. (2019). Kars’ta Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1930-1949), *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 199-226.
- Tekeli, İ. (1997). Bir toplumsal ve anlatım biçimi olarak kutlama şenlikleri, *Bir Çağdaşlaşma Projesi Olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılı*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekinsoy, B. (2022). Halk eğitiminin taşra uygulamalarına bir örnek: Çorum Halkevi halk dersaneleri ve kurslar şubesinin faaliyetleri, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 49-65.
- Türkmen, İ. (2013). *Kastamonu Halkevi ve Türkiye’nin modernleşme sürecine katkıları (1932-1951)*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Türkmen, İ. ve Dalan, M. E. (2021). Hilâfet kurumunun ilga meselesi ve TBMM’ye yansması, İsmet Türkmen, Yunus Emre Tekinsoy, Murat Hanılçe, Nazım Boy, Fatih Eraslan (Ed.), *TBMM’nin Açılışının 101. Yıl Dönümünde Türk Demokrasi Tarihi Yazıları* (s. 653-672), Ankara: Berikan Yayınevi.
- Üstel, F. (2008). *Makbul vatandaşın peşinde: II. Meşrutiyet’ten bugüne vatandaşlık eğitimi*, 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ünüvar, S. ve Kellecioğlu, S. (2016). Gaziantep’te Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ve basına yansması, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 114 (224), 171-190.
- Yuca, İ. S. (2015). Bingöl, Bitlis ve Muş’ta Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, *The Journal of Academic Social Science*, Yıl 3 (15), 201-215.
- Zaman, M. ve Doğanay S. (2000). Şehir coğrafyası açısından bir inceleme: Gümüşhane, *Doğu Coğrafyası Dergisi*, 6 (3), 245-285.
- Zürcher, E. J. (2009). *Savaş, devrim ve uluslaşma: Türkiye tarihinde geçiş dönemi (1908-1928)*, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ekler

Ek.1.Gümüşeli Gazetesi 29 Ekim 1937 Nüshası

Devlet Yürütme Kurulu Genel Müdürlüğü
CUMHURİYET AKADEMİSİ

ABONE

Başağı: 300 Altı aylık: 175 Kr.
İlan ücreti: Batri 3 kuruş
İlanlara müdürecatından mas'ul.
yet kabul edilemez.

Gümüşeli

İDARE YERİ
Tahriri İşler için Mektupçuluğa
müracaat edilir.
Posta adresi: Gümüşane Fevziye
Gümüşeli Gazetesi.
Telgraf Gümüşane, Gümüşeli.

GÜMÜŞANE İLBAYLIĞININ RESMİ GAZETESİDİR
Tesis Tarihi 25 / Şubat / 929

YIL : 9 — No : 315 29 İkteşrin 1937 CUMA HER PERŞEMBE ÇIKAR TANESİ 5 KURUŞTUR

29 İkteşrin Bayramı; Türk'ün Varlığını, İstiklâlini
Ebedileştiren Bu Büyük Günün 14.cü Yıldönümü
Necip Türk Ulusuna Kutlu Olsun.

Cumhuriyette Doğu

İşte 18 yıl önce Erzurum şahikalarından yükselen kurtuluş gökremesi
sahibinin Doğuda bugünkü büyük eseri

Yüzerce asrın celâdet tarihini göğsünde taşıyan Doğu diyarında; binbir harbin akan kanile yoğrulmuş bu mahşerî cidalde her kavğada yaralanan bu gazi topraklarda, binlerce hadîsatın tarih yapraklarına bürünmüş bu kahraman yatağında, Atatürk dünyasının bu kocaman vatan parçasında millet, devlet, hükümet bakımından göze çarpan büyük bir faaliyetle kalkınma, genişleme ve yükselme hareketi vardır.

Kahraman ordumuzun Doğuda karargâh ittihaz ettiği yerler diğer askerî mntakalarda olduğu gibi bayındırlıkla, medeniyet asârile, tam yüksek manasile ışıklaşmış ve halkın terakki ve inkişafı yolunda her vakit nümune imtisal olmuştur. Son Doğu manavraları Türk Ordusunun bu kıymetli uzvunun da kudret ve hamasetini göstermiştir.

Doğuda Ordu müttékâyı hayatımız olduğu kadar genişleme ve ilerleme işlerimizde de yegâne istinadımızdır.

Denilebilir ki geç te, güç te olsa Cumhuriyet idaresi en verimli ve feyizli tecelliyatını Doğuda göstermeğe başlamıştır. Asırların ihmâl ettiği bu kah-

En Başlı bir Tarihin, En Başlı bir İradesi Olan Yıkark
Cumhur Bağırtıcısı Kamel Atatürk

ramanlar diyarının medenî kısı-
veye bürünmesi ve tam asrî bir
çehre ile görünmesi için Cum-
huriyet hükümeti maddî ve ma-

nevi hiç bir fe lakârlığı esirge-
memiştir,
Dört milyon liradan fazla
inşaat hesap farkını göze a-

larak şarka uzanıp giden demir yolunun Erzurum ve Erzinçandan da başlaması bu fedakârlığın en canlı misalidir. Divrikiden sonra Erzincana doğru fırsatı takibeden demir yolu Kemah - Atma boğazları gibi en çetin kayaları dele deşe bir an evvel batıyı doğuya bağlamağa adeta mücadele halinde yürüyen en büyük eserdir.

Bu granit dağların genç Türk mühendisleri elile ve Türk kazmasile delinip geçildiğini görmek, temasına doylulamayacak kadar ülvî bir manzaradır 937 yılı içinde Erzurumla Divriği arasında açılan tüneller, yapılan köprüler Türk mühendisleri, Türk teknisyenleri için ta haşra kadar iftihar edilecek bir ilim ve irfan davasıdır.

Kemahla Erzurum arasında bugün çalışan amelenin mikdârı 15000 i mütecevazdır. Bu inşaat için günde verilen ve o diyar halkının elinegeçen 50,000 liradır.

938 Eylülünde Erzincana 939 Eylülünde yataklı, yemekli vağonlarla Erzuruma varacak o-

TAHSİN UZER

Sonu altıncı sayfada

Bu Nüsha Parasızdır.

V 51 hhh | 1000

Ek 2. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ait görseller.

(BCA, 490-1-0-0/1144-15-1. s. 39)

Ek 3. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında protokolün halk ile selamlaşma anı.

(BCA, 490-1-0-0/1144-15-1. s. 41)

Ek. 4. İzci grubunun Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katılması

(BCA, 490-1-0-0/1144-15-1. s. 40)

Ek 5.

Cumhuriyet devrinde yapılan Hükümet Konağı ve etrafı

(BCA, 490-1-0-0/1144-15-1. s. 60)